

SINE MORBO SZEMÉLYEK ÁLLÁSKERESÉS LÉTHELYZETÉBŐL KÖVETKEZŐ SZEMÉLYISÉGI, KÉPESSÉG- ÉS ÁLLAPOTVÁLTOZÁSAINAK FELTÁRÁSA RORSCHACH-PRÓBÁVAL

NAGY ZSÓFIA² – LOVAS ÉVA² – TAKÁCS SZABOLCS³ –
CSÁSZÁR-NAGY NOÉMI^{1,2}

¹Nemzeti Közszolgálati Egyetem

²Pszichoszomatikus Ambulancia

³Károli Gáspár Református Egyetem

E-mail: noemi.csaszar@areus.hu

Béérkezett: 2020. február 4. – Elfogadva: 2020. február 29.

Háttér: A munkavállalás hiánya, a munkanélküliség különféle háttéren jöhet létre: az egyén akarhat dolgozni, de nincs alkalmazhatóság (nincs álláshely). Szeretne dolgozni, de betegsége (pl. krónikus betegség állapota) nem teszi lehetővé a munkába állást (ilyen pl. a krónikus fájdalom szindrómás beteg élethehelyete). Nem akar dolgozni, ideig-óráig dolgozik, munkakerülése személyiségzavaron alapul. Élete zátonyra futott, vagy hajléktalanná vált, kényszerűen munkanélküli. Végül gyakori eset, hogy előző munkahelyétől megváltozó új állást keres. Tanulmányunk ez utóbbi esettel foglalkozik. Változó világunkban ugyanis a sine morbo személyek munkahelyének változtatása, az átmeneti munkanélküliség természetes jelenség.

Célkitűzés: Az a törekvés vezette munkánkat, hogy elegendően informatív számú mintán vizsgáljuk meg az átmeneti munkanélküliség és az álláskeresés helyzete következtében a személyiségben végbemenő és detektálható változásokat. Azokat a személyiségi erőket és képességeket kívánjuk felderíteni, amelyek az egyéneket a sine morbo állapotban megtartva lehetővé teszik a munkavállalásért való erőfeszítéseket, a megküzdési aktivitás mozgósítását.

Módszer: Rorschach komplex személyiségvizsgálat, az alapvető személyiségi információk területek (percepció, küzdő erők, kontrollfunkciók, érzelmi élet, magatartási kontroll, viselkedési modellreakciók stb.) feltérképezése.

Vizsgálati minta: 599 álláskereső és 531 nem álláskereső, munkavállalásában krónikus betegsége által akadályozott kontrollszemély.

Eredmények: A személyiséget az „útkeresési feszültség” állapotába kerülve fokozott énerő, motivációs aktivitás és erős érzelmi mozgósíthatóság jellemzi. Az érzelmi kontroll egyensúlyt mutat, a szorongás értelmi kontrollja gyengébb. Erőteljes ambíciózítás, rejtőzködési attitűd jellemző. Célvezérelt aktivitás és a probléma-helyzet fölé emelkedő, távolító feszültségelhárítás jellemzi a vizsgált személyeket.

Következtetések: A munkamotivációiban súlyosan sérült és/vagy korlátozott kontrollokkal szemben az énerő, küzdőképesség, motiváció és ambíciók megőrzése jellemzi a sine morbo álláskeresőket. Ezt az énerőt, érzelmi, motivációs és magatartási mintázatot szükséges azoknál terápiásan újraépíteni, akik az állapotuk miatt vesztes, inaktív és regresszív léhelyzetbe szorultak.

Kulcsszavak: munkanélküliség, álláskereső, Rorschach-teszt

BEVEZETÉS

Mit jelent a személyiség számára, ha egészséges, munka- és örömképes, ha megfelel a „sine morbo” követelményeknek, mégis árnyékot vet az állapotára, hogy állásvesztett? Nincs munkája, de van kereső motivációja, vágya és törekvése arra, hogy visszakötődjön a munka világába, hasznosíthassa képességeit, tartozzon olyan közösséghez, amely a tevékenységén keresztül elismeri őt. Szükséglete, hogy identitástudatában önmagát is tarthassa a társadalmi munkamegosztásban fontos személynek, „valakinek”, és ne élje át önértékelésében, avagy mások ítéletében a fontosság-hasznosság hiátusát. Ez az állapot bizvást átmeneti, a munka szempontjából vákuumhelyzet, amely olyan frusztrációt teremt, amelynek egyedi toleranciája eltérő lehet, mégis lehetnek közös és sajátos specifikumai. Munkánkban erre kerestük a választ.

ELMÉLETI HÁTTÉR

Nehéz léhelyzet, amikor az egyén akar, de nem tud dolgozni, mert nincs állása. Más helyzet ez, mint amikor valaki tudna, de nem akar dolgozni, akár nem is tudatosan defektes sorsra is ítélné magát valaki, a hajléktalanság fokáig. Megint más helyzet, amikor valaki akarna dolgozni, de fizikai képtelensége, tartós, krónikus betegsége megakadályozza a munkavállalásban, mert munkaképessége ingatag vagy súlyosan sérült. Ha meg is kísérelné, hogy stabil munkatársként dolgozzon valahol, fizikai mozgásakadályozottsága éppúgy súlyos korlát, mint munkaképességének megbízhatósága, állapotának esékénysége. Ilyen pl. a krónikus fájdalombetegék léhelyzete, amelyben egy korábbi tanulmányunk szembetűnő személyiségkárosodást, életminőség-zuhanást, mintegy „életképtelenségi” állapotot igazolt. E krónikus betegségben a motivációk elapadása és az aktivitási erők fokozatos megcsappanása a személyiség indítékerő-rendszerének és képességeinek nagy fokú leépülésével jár (ld. e kötetben Császár és mtsai, 2020 írását).

A munkavégzés, a teremtő aktivitás humán létfeltétel. Lehet foglalkozásunk, tanult szakmánk, tapasztalatgazdag mesterségünk és személyiségünket áthatóan meghatározó hivatásunk. Utóbbi a létezésnek értelmet adó magaslatra emeli a munkát (Karácsony, 2003). A foglalkozásnak csak a neve az identitásunk része. A „minőségről” semmit nem mond, „keresetet”, munkaviszonyt igazol. A szakma már oklevéllel tanúsított ígéret a hozzáértésre, a mesterség pedig elnevezésében is minőséget, magasabb fokot hordoz (ld. mesterfokozat, mestervizsga stb.). A hivatásban az emberi teremtő erő a magaslatra jut, munka helyett szolgálatról beszélhetünk (Karácsony, 1991; Bagdy, 1995).

Munka és magánélet, e két pillérén nyugszik az élettegyensúlyunk. Minél differenciáltabb a tevékenységi fokozat (ld. fenn), annál sérülékenyebb az identitás, ha veszteség következik be. Az egyén önmagát lefokozottnak érzi, miközben úgy véli, mások szemében leértékelődött. Elviselni a veszteség okozta vákuumot bizonyos személyiségi erőket és képességeket feltételez, noha ezek természetére az eddigiekben nem irányultak célzott vizsgálatok.

A munkanélküliség hatásait számos hazai és nemzetközi irodalom elemezte (Székely és Hunyadi, 2003). Az írások zöme nem az álláskeresés állapotára helyezi a hangsúlyt, amely egy aktív megküzdést és fennálló munkamotivációt jelez, hanem a kereső- és munkaképesség elvesztését mint stresszfaktort elemzi.

Az, hogy a munka elvesztése milyen mértékű krízist eredményez, sok tényező függvénye, de biztosan befolyásolják a következő dolgok (Hajduska, 2012):

- már az első munkába állás sikertelen,
- a munkanélküliség egy csoportot érint-e vagy csak egy személyt (egy ideig tehermentesítő lehet, ha többeket bocsátanak el egyszerre),
- váratlan-e, avagy várt (ha váratlan, nem lehet felkészülni rá),
- társul-e hozzá egyéb életrészekhez kapcsolódó krízis,
- milyen az érintett személy képzettsége,
- milyen életkorú az adott személy,
- milyenek az elhelyezkedés területi lehetőségei,
- mennyire értékes a szaktudás a munkaerőpiacon,
- milyen konfliktuskezelési stratégiákkal rendelkezik a személy,
- van-e önbizalma, kellő szociális ügyessége,
- a munkanélküliség von-e maga után közvetlen egzisztenciális krízist.

A munkanélküliségnek három típusát különböztetik meg: (1) az abszolút munkanélküliséget, (2) a strukturális munkanélküliséget és (3) a súrlódásos munkanélküliséget. Ezek mindegyike más-más hatással rendelkezik. Abszolút munkanélküliségről akkor beszélünk, amikor a munkaadók – az abszolút mennyiséget tekintve – kevesebb állást kínálnak fel, mint ahányan munkát szeretnének vállalni. A strukturális munkanélküliség esetében a kereslet és a felkínált állások szerkezete nem illik össze. A harmadik típus pedig leginkább azért jön létre, mert a munkavállalók nem kötődnek egész életükben egy munkahelyhez, és amikor váltanak, átmenetileg munkanélkülivé válhatnak a keresés idejére. Ez a típus gyakran a munkavállalók saját elhatározása révén keletkezik, és mindenképpen van egy olyan pozitív kicsengése, hogy a munkaerő mobilis, a munkaerőpiac pedig rugalmas (Béres, 2012).

Makra, Farkas és Orosz (2012) „A munka-család konfliktus kérdőív” magyar validálása kapcsán arról számolnak be, hogy az étellel való elégedettség növekedését segíti a munkával való elégedettség, a szakmailag támogató munkahelyi klíma, a családba való bevonódás és a családi állapot. A munka mentálhigiénés és egészségtámogató szerepe itt is megerősítést nyert.

Kopp és Skrabski (2009), illetve Kopp, Skrabski, László és Janszky (2011) országos reprezentatív egészségfelmérést végeztek a Hungarostudy 2002 keretében, melynek eredményei szerint a halálozás valószínűsége a háromszorosára emelkedett azon 40–69 éves magyar férfiak között, akiknek munkahelyi bizonytalanságot kellett megélniük, illetve a duplájára növekedett azok körében, akiknek alacsony volt munkájuk feletti kontroll-lehetőségük. A munkahely biztonsága és a munkahelyi gondok férfiaknál voltak meghatározóbbak a depressziós tünetek alakulásában.

A munka és magánélet „két lába” közül feltehetően a családfenntartó férfiaknál a munka a döntőbb önérték-összetevő. Ez a nők több tényezőben létező hasznosságérzésével hozható összefüggésbe. Otthon is „dolgozik”, van mit tennie, ami érték.

Borgen és Amundson (1984) az önálló, családfenntartó nők esetében nagy hasonlóságot talált a klasszikus értékrend szerinti állásvesztő férfiak érzelmi élményeivel. Leana és Feldmann (1991) ugyan nem találtak eltérést a stressz tünetei között, azonban a munkanélküliséggel való megküzdésben a férfiak és a nők eltérő stratégiáját írták le. A férfiak probléma-, a nők tünetfókuszúan reagáltak kutatásuk szerint.

Borgen és Amundson (1984) a munkanélküliség „érzelmi hullámvasút” modelljében a második – a kedvezőtlen első, állásvesztés miatti sokkhatás utáni – időszaknak tartják az álláskeresést. Mindez igaz lehet, ha az illető nem önszántából vált és keres új tevékenységi területet.

Nemi különbségek találhatók abban is, hogy ki mennyi időt tölt a családjában, illetve a munkahelyén. Ezt erősíti Cinamon és Rich (2002) kutatása, miszerint a férfiak hajlamosak több időt tölteni a munkában, mint a nők. A nemi szerepek elvárásainak modellje szerint: mivel a nők jobban szocializáltak a családi felelősség vállalására, így érzékenyebbek a család-munka interferenciára. A férfiak pedig, mivel ők inkább a munka felelősségének vállalására vannak szocializálva, érzékenyebbek a munka-család interferenciára (Calvo-Salguero, Martínez-de-Lecea és Del Carmen Aguilar-Luzón, 2012).

Susánszky, Susánszky, Balog és Kopp (2010) kutatásukban a házassági stresszben a nemi szerep stressz-szerepét vizsgálták. A Rövidített Házastársi Stressz Skálát és a rövidített Férfi Nemiszerep-stressz Skálát használták, és ezen belül az ún. „Teljesítési kudarc” (Performance Failure) alskálával azt nézték: a munkában és a szexuális életben felmerülő kudarcokra vonatkozó kérdések (pl. ha a férfi munkanélküli, ha nem keres eleget, ha kirúgják az állásából, ha nem képes szexuális teljesítményre) milyen hatással vannak a párkapcsolatokra. A párkapcsolatban élő férfiak esetében a házasság és a jónak ítélt anyagi helyzet csökkenti, míg az „intellektuális kisebbségi érzésből” eredő stressz növeli a házastársi stressz mértékét. Ha egy párkapcsolatban a nő felől érkező intellektuális kihívást a férfi stresszként éli meg, akkor ez a kapcsolat minőségét is befolyásolja. A tradicionális vagy konzervatív nemiszerep-felfogás szerint az ambíció, az intellektuális teljesítmény és sikeresség a férfiszerep attribútumainak számítanak, ezért a férfiakat zavarja, ha a párjuknál látják érvényesülni ezeket a tulajdonságokat. Feltételezhetően több problémával küzdenek és labilisabbak azok a kapcsolatok, ahol a nemi szerepekre vonatkozó elvárások jellege (tradicionális versus modern) jelentősen eltér egymástól.

A munkanélküliség lélektana mellett az álláskeresést elsősorban oktatóanyagok, kompetenciafejlesztő könyvek segítik, annak érzelmi helyzetét kevésbé elemzik (Gray, 2013).

Fontos még megemlítenünk, hogy a szakirodalomban új hipotézist tesztelt egy kutatócsoport. Szerintük a napjainkban gyakori változásra, specifikusan a munkahelyzeti változásokra való felkészülés ma már olyan „edzési program” kidolgozását teszi szükségessé, amely az egyént megerősíti az ilyen helyzetekhez való rugalmas alkalmazkodásra (Takács és Smohai, 2014).

Kérdésfeltevés

Joggal merült fel munkánkban az a kérdés, vajon mi a különbség az önhibáján kívül, tartós betegsége miatt munkaképtelen ember személyisége és állapota, valamint az aktív álláskereső sine morbo személyisége és állapota között? A különbség ugyanis az „életképesség” diffúz fogalmának jelentését hozza közelbe. Rávilágíthat arra, hogy a teremtő aktivitásában betegsége által tartósan akadályozott ember deteriorációs, motivációs és értékvesztő állapotával szemben mit idéz elő a személyiségben az a szituatív biztonságvesztett helyzet, amelyben a személy pályázik, állást keres, megméretteti magát interjúkban, akar és törekszik az értékteremtő (pénzkereső és megbecsülést hozó) tevékenységének restituuálására, veszteségének kiegyenlítésére, önértékelésének helyreállítására. Milyen „erőkkel” számolhatunk ezeknél a sine morbo személyeknél? Ezeket az erőket kezdheti ki ugyanis a tartós akadályozottság, a kronicizálódás.

HIPOTÉZIS

Hipotézisek helyett valójában egyetlen kérdésre kerestük a választ: Milyen sajátos változásokat detektálhatunk a személyiségben az álláskereső szituatív munkanélküliségének összefüggésében? Vajon egy olyan komplex személyiségvizsgálat, amilyen a Rorschach-próba, a személyiség milyenségéről, képességeiről, erőrendszeréről, állapot- és viselkedési mintázatáról jellemzően mit tár elénk? Az eredmények ugyanis visszazármasztathatók azokra az esetekre és állapotokra, amikor a motivációk, aktivitási erők valamely okból (pl. betegség következtében) megsérültek, lecsökkentek. A restitutív munkának lehetnek sugalmazó támpontjai: mit tehetünk a spontán „életkedv”, tevékenységi motiváció és egyensúlyi állapot helyreállítása érdekében?

MÓDSZER

A vizsgálati személyek bemutatása

Vizsgálatunkban összesen 1130 személy vett részt, az álláskereső csoport 599 főből állt, míg a kontrollcsoportot 531 fő alkotta. Az álláskereső csoportba 295 (49,2%) férfi és 304 (50,8%) nő került. Átlagos életkoruk 32,4 év volt, 18 és 65 év között (SD = 11,15). A vizsgálati személyek iskolai végzettsége a következő eloszlást mutatta: alapfokú végzettséggel 32 fő (5,3%), középfokú végzettséggel 271 fő (45,2%), míg felsőfokú végzettséggel 263 fő (43,9%) rendelkezett. 33 fő (5,5%) esetében nincs ilyen jellegű adatunk. A kontrollcsoportot 156 (29,4%) férfi és 375 (70,6%) nő alkotta, átlagéletkoruk 44,31 év volt 18 és 65 év között (SD = 11,44). 64 (12,1%) alapfokú végzettségű, 247 (46,5%) középfokú végzettségű, illetve 97 (18,3%) felsőfokú végzettségű személy alkotta. 123 fő (23,2%) esetében nem rendelkezünk az iskolai végzettségre vonatkozó adatokkal. Látható, hogy a nemenkénti illesztés nem volt teljesen megfelelő, de az összehasonlítások során a korrekciós módszerek (a nagy mintanagyság miatt) ezeket

figyelembe tudják venni (Bonferroni-módszerrel, nem hagyományos t-próbával történt az összehasonlítás – tehát robusztusabb eljárást választottunk –), illetve az életkor esetében is jól látható némi eltérés, hiszen a kontrollcsoportban magasabb az életkor. Mivel táblánkénti elemzéseket is végeztünk, azaz egy-egy tábla esetében eleve ritkább válaszok születnek, mint a teljes jegyzőkönyvben, így ezt nem tudtuk már további (akár nemre, akár életkori övezetekre) bontásokkal még specifikáltabb részmintákra szétválasztani. Olyan jellegű vizsgálathoz – ha csak a nemenkénti és két-három életkori övezetet vennénk, akkor is – legalább négy-hatszor ekkora mintára lenne szükség.

A vizsgálat menete

A beavatkozással nem járó retrospektív vizsgálatunk során különböző munkakörökre jelentkező álláskereső személyek munkapszichológiai vizsgálata során nyert adatokat használtunk fel. A vizsgálat interjúból, illetve a munkapszichológiai szűrések során gyakran használt (Searls, 2018) Rorschach-teszt felvételéből állt. A kontrollcsoportot fájdalom szindrómás betegek alkották, akikkel az Országos Gerincgyógyászati Központ Pszichoterápiás Osztályának és a Pszichoszomatikus Ambulanciának pszichológus szakemberei klinikai szakpszichológus szupervíziója mellett, a korábbi MySpine kutatás keretein belül, az osztályos protokollnak megfelelően a krónikus fájdalombetegségeket pszichológiai állapotfelmérését végezték. Ezzel párhuzamosan szakorvosok végezték a fizikai egészségi állapotok vizsgálatát, amely az általános helyzet felmérésén túl a gerincgyógyászati státusz vizsgálatára is kiterjedt. A pszichológiai vizsgálat során különböző klinikai kérdőívek kitöltését kérték a szakemberek, továbbá Rorschach-próbát, klinikai első interjút, valamint biográfiát vettek fel. Jelen kutatásban a két csoport Rorschach-próba során készült jegyzőkönyveiből származó adatok kerültek megvizsgálásra a jelölést, illetve a kontrolljelölést követően, majd az ezekből származó adatokon történtek meg a matematikai statisztikai elemzések. A kontrolljelölés úgy zajlott, hogy a már korábban lejelölt jegyzőkönyvet egy másik, független pszichológus szakember is lejelölte, és az esetleges eltérésekről konszenzus alapján született döntés.

Etikai megfontolások

Jelen vizsgálat retrospektív adatokon alapul, amelyet több kutatásban nyert Rorschach-próba-eredmények anonim kódolt jegyeinek jelen vizsgálat céljaihoz illeszkedő feldolgozásával elemeztünk. Minden egyes pszichológiai vizsgálat a személyek írásos, tájékoztatott beleegyezésével történt akár álláskereső, akár beteg alanyról volt szó. A kutatásban mindannyian önként vettek részt, anyagi kompenzáció nélkül, továbbá beleegyeztek adataik anonim, tudományos célú felhasználásába. Kutatásunk adatszerzése különböző pozíciókba jelentkező álláskereső munkapszichológiai vizsgálata során – klinikai szakpszichológusok, illetve jelöltek klinikus szakember szupervíziója mellett – történt. A kontrollcsoporttól származó adatszerzés a nemzetközi MySpine projektben zajlott, és nemzetközi konzorciális érintettsége volt, így jelen kutatásban az e keretek között felvett tesztek vizsgáltuk retrospektív módon, továbbá az aláb-

bi engedélyszámokon az Egészségügyi Tudományos Tanács Tudományos és Kutatás-
etikai Bizottsága (TUKEB) adott engedélyt a vizsgálatokra: 78/2009., 56/PI/2010.,
532/2011., 1010/PI/2010., 65446-2/2017/EKU. Jelen vizsgálatban már csak kódokon
szereplő tesztdatákat elemeztünk.

Az adatok statisztikai elemzése

A csoportok közötti különbségek elemzéséhez az átlagok páronkénti összehasonlítását
vettük figyelembe 5%-os szignifikanciaszint mellett, melyhez az IBM SPSS 25.0 prog-
ramcsomagot használtuk (Tables-Compare Means, Bonferroni eljárásával). A csopor-
tok nagy létszáma az átlagos értékek összehasonlítása mellett további robusztus össze-
hasonlítást nem tett indokolttá.

Hipotéziseinket mind az összesített jegyzőkönyvön, mind pedig táblánkénti össze-
hasonlításban értelmeztük.

EREDMÉNYEK

Kérdésfeltevésünknek megfelelően az egyes pszichikus funkciókban, képességekben
és viselkedési területeken erőteljesen megmutatkozó jellegzetességeket nyolc egység-
re bontva tárgyaljuk. A hozzájuk tartozó részletes magyarázatok a Megbeszélés részben
olvashatók.

Munkánk során olyan személyeket vizsgáltunk, akik a foglalkozási „létra” fokozataiban
(szakmunka, szakképzettségi fok, diploma) a szakmai hozzáértés minőségi szint-
jétől a hivatásig terjedő fokozatokat képviseltek. Szakértelmüknek megfelelő munkát
kerestek, pályáztak és részt vettek szakmai és személyiségi alkalmassági vizsgálatokon.

A két felhasznált minta összehasonlíthatósága miatt ugyanazokat a Rorschach-
mutatókat és jellemzőket követjük, amelyeket a krónikus fájdalom szindrómás, beteg-
ség miatt életvitelszerűen és tartósan munkaképtelen személyeknél mértünk.

*1. Az álláskeresők valóságpercepciójában, felfogásmódjában a konfliktushelyzetekre való érzékeny-
séget jelző jegyek dominálnak.*

A Rorschach-teszt során adott válaszok jelölése a jelentésadási folyamat bontásának és
az elemek formalizálásának szempontjából öt oszlopban történik. Az I. oszlop jegyei
szolgáltatók adatokat a szemlélet specifikumairól. Összesen 13-féle jellel jelölhető a
percepció módja. Mindezekből következtetést vonhatunk le a személy világhoz való
viszonyáról, környezete látásmódjáról. Továbbá a II. oszlopban jelöljük a formai ele-
mekre vonatkozó megfelelés mértékét, azaz a válaszban szereplő forma nívóját.

A két csoport között szignifikáns különbségeket találtunk a tekintetben, hogy a per-
cepció mely területre terjed ki, milyen a viszonyulásuk a külvilághoz. Az eredmények
szerint jól látható, hogy az egészsleges (G), a részlet (D) és a fehér részeket is tartalma-
zó egész válasz (Gzw) esetében igen jelentős különbségek rajzolódtak ki az álláskereső
és a betegcsoport között (a szignifikancia minden esetben $<0,000$, és a hatásmérték

is minden esetben meghaladja a kiemelkedően magasnak tekinthető 0,8-at). A fehér foltra adott válaszok (Dzw), a kis részletre adott válasz (Dd), továbbá a kombinált egész válasz (Gkomb), a részletből konfabulált egész válasz (DGkonf) és az energetikai jegyként számontartott zw válasz esetében is szignifikáns különbség detektálható a két csoport között. Minden esetben az álláskereső csoport mutat magasabb értékeket. A formanívó tekintetében (F+ és F+/-) az álláskeresők szintén magasan jobb teljesítményt mutattak.

1. táblázat. A Rorschach-próba során adott percepcióra vonatkozó válaszok átlagai a két csoportban

jegy	Álláskeresők		KFSZ		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
G	11,57	4,32	7,99	4,12	0,85	<0,000
D	18,54	9,34	11,10	8,11	0,85	<0,000
Dzw	1,35	1,76	0,64	1,09	0,52	<0,000
Dd	1,99	2,84	0,81	1,59	0,55	<0,000
DGkonf	1,12	1,06	0,67	0,84	0,48	<0,000
Gzw	3,63	2,44	1,61	1,99	0,92	<0,000
Gkomb	0,92	0,95	0,63	0,83	0,33	<0,000
zw	1,23	1,27	0,59	0,95	0,58	<0,000
F+	13,72	6,42	7,72	5,14	1,04	<0,000
F+/-	5,39	3,38	3,63	3,28	0,53	<0,000

2. Az álláskeresők éneje, önkontrollja és aktivitása jóval érettebb a KFSZ csoporthoz képest, azonban a munkakereséssel együtt járó igen erős bizonytalanságuk kimutatható a teszt során.

Az énerőről és önkontrollról elsősorban az embermozgásválaszok adnak információt. Eredményeink szerint az álláskeresők esetében a magas nivójú (kooperatív B+) és az erőfeszítést jelző (B+/-) jegyek szignifikánsabban gyakrabban jelentek meg a válaszadások során, mint a fájdalom szindrómás csoportban. A mindezekhez mintegy energiát adó, utánpótlást biztosító, jó formanívójú állatmozgásválaszok (BF+ és BF+/-) szintén jóval gyakrabban, kétszer többször jelentek meg az álláskeresők esetében. Statikus embermozgásválaszokkal (Bsec) szintén az álláskeresők csoportjában találkozunk gyakrabban. A fentiekén kívül minden egyéb mozgásválasz (emberi testrész mozgása, tárgymozgások, Bklein, b) is az álláskeresők körében gyakoribb, csakúgy, mint az absztrakt mozgások (absztrakt B), amelyek az energetikai utánpótlást biztosítják. Az énerővel és önkontrollal is összefüggésbe hozható tartalmi jegyek közül az álláskeresők csoportjában jelentek meg gyakrabban az alábbiak: Explózió, Felhő, Füst, Ornamentika, Pflanze, Sacrum, Szem, Táj és Tör. A különleges reakciók közül pedig a Deformálás volt szignifikánsan több az álláskeresők között.

2. táblázat. A két csoportban szignifikáns eltérést mutató énerőről, önkontrollról és aktivitásról információt adó jegyek átlagértékei

jegy	Álláskeresőök		KFSZ		hatás- mérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
Kooperatív B +	1,69	1,24	1,07	1,13	0,53	<0,000
Kooperatív B +/-	0,31	0,58	0,13	0,39	0,37	<0,000
BF+	4,05	2,63	2,34	2,06	0,74	<0,000
BF+/-	0,70	0,96	0,36	0,70	0,41	<0,000
Bsec+	0,59	0,82	0,36	0,67	0,32	<0,000
Bsec+/-	0,31	0,62	0,16	0,48	0,27	<0,000
Bsec-	0,10	0,30	0,03	0,16	0,30	<0,000
Bklein+	0,30	0,67	0,14	0,43	0,31	<0,000
b+	0,37	0,69	0,16	0,47	0,36	<0,000
b+/-	1,04	1,21	0,52	0,88	0,50	<0,000
absztrakt B	0,23	0,53	0,10	0,35	0,30	<0,000
Explózió	0,37	0,64	0,14	0,41	0,45	<0,000
Felhő	0,35	0,61	0,15	0,44	0,39	<0,000
Füst	0,23	0,51	0,05	0,24	0,51	<0,000
Ornamentika	0,79	1,01	0,43	0,79	0,41	<0,000
Pflanze	2,10	1,78	1,37	1,59	0,43	<0,000
Sacrum	0,88	1,15	0,53	0,84	0,36	<0,000
Szem	1,56	1,65	0,75	1,22	0,56	<0,000
Táj	0,84	1,05	0,36	0,70	0,56	<0,000
Tör	0,91	1,09	0,43	0,79	0,52	<0,000
Deformálás	1,08	1,33	0,63	1,00	0,38	<0,000

3. Az álláskeresőök érzelmi szabályozása szintén hatékonyabb, mint a KFSZ csoportnak, de szenzitivitásuk, reaktibilitásuk megmutatkozik a Rorschach-próba során adott válaszaikban.

Az érzelmi szabályozás minőségéről a szín- és árnyékolásválaszok adnak információt. A 3. táblázatban jól látható, hogy mind a színválaszokból (FFb+, F[Fb]+, F[Fb]+/-FbF), mind az árnyékolásválaszokból (FHd+, FHd+/-, HdF) az álláskeresők jegyzőkönyveiben találtunk szignifikánsan többet. Az V. oszlopos különleges reakciókból szintén az álláskeresőknél gyakoribbak a Hd-utalások, az Intellektuális színválaszok (Int. Fb) és a zw-utalások.

3. táblázat. A két csoportban szignifikáns eltérést mutató szín- és árnyékolásválaszok, valamint ezekkel összefüggő különleges reakciók átlagértékei

jegy	Álláskeresőök		KFSZ		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
FFb+	2,52	1,86	1,37	1,55	0,68	<0,000
F(Fb)+	1,09	1,22	0,48	0,87	0,60	<0,000
F(Fb)+/-	1,22	1,25	0,62	1,00	0,54	<0,000

3. táblázat. *folyt.*

jegy	Álláskereső		KFSZ		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
FbF	1,09	1,22	0,48	0,87	0,72	<0,000
FHd+	3,69	2,29	1,97	1,68	0,87	<0,000
FHd+/-	2,19	1,71	1,21	1,46	0,62	<0,000
HdF	1,65	1,65	0,71	1,11	0,69	<0,000
Hd-utalás	0,33	0,63	0,12	0,43	0,40	<0,000
Int. Fb	1,93	2,48	1,10	1,86	0,39	<0,000
zw-utalás	0,33	0,71	0,11	0,38	0,43	<0,000

4. Az álláskereső szociabilitása és emberi kapcsolatok iránti igénye magasabb.

A szociabilitást igénylő helyzetekre vonatkozó Rorschach-próba tartalmi jegyek közül elsősorban az ember(rész) és állat(rész) tartalmak (M, Md, T, Td) jelentek meg kiemelkedően gyakrabban az álláskeresőknél a fájdalom szindrómásokkal szemben, továbbá a nagy gyakoriságú (vulger) válaszok is többször jelentek meg a munkát keresőknek. A különleges reakciók közül a Színhívás és a Távoltítás szintén az álláskeresőkre jellemzőbb megnyilvánulás.

4. táblázat. A két csoportban szignifikáns eltérést mutató, szociabilitásra utaló jegyek a Rorschach-próbában

jegy	Álláskereső		KFSZ		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
M	4,22	2,57	2,53	2,04	0,74	<0,000
Md	2,01	2,20	0,94	1,44	0,60	<0,000
T	17,46	6,32	11,20	6,22	1,00	<0,000
Td	2,74	2,63	1,03	1,50	0,86	<0,000
Vulger 1	9,90	3,31	6,57	2,99	1,06	<0,000
Vulger 2	3,36	1,91	1,84	1,61	0,86	<0,000
Vulger 3	6,14	2,96	3,32	2,53	1,03	<0,000
Színhívás	1,32	1,28	0,63	0,96	0,61	<0,000
Távoltítás	1,75	1,66	0,84	1,24	0,64	<0,000

5. Az álláskereső nagy ambíciókkal rendelkeznek, ám emellé nem társul elég erős kitartás.

Az ambíciókról az Objekt, azaz tárgy tartalmak megjelenése ad információt. Jól látható, hogy az álláskereső kétszer olyan gyakran adnak tárgy (Obj.) választ, mint a fájdalom szindrómás csoport. Azonban emellett az „elfolyatásra”, értékek eltékozlására utaló Víz tartalom is több mint kétszer olyan gyakran jelenik meg náluk. Tehát az álláskereső körében az erős ambíciók mellől úgy tűnik, hiányzik az a belső tartás és erő, amely a kitartáshoz szükségeltetik.

5. táblázat. A két csoportban szignifikáns eltérést mutató ambíciókra utaló jegyek a Rorschach-próbában

jegy	Álláskeresőök		KFSZ		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
Obj.	3,16	2,59	1,56	1,71	0,76	<0,000
Víz	1,59	1,37	0,74	1,08	0,70	<0,000

6. Jellegetes mintázatot mutatnak az álláskeresőök által adott válaszok tartalmai: elsősorban rejtőzködésről és kisebbségérzésről árulkodnak.

A mások elől való elbújásra, rejtőzködésre elsősorban a teszt tartalmi jegyeiből következtethetünk. Szépen körvonalazódott, hogy az álláskeresőök jóval gyakrabban adnak Álarc I, Amorf és Ruha válaszokat, melyek mind az elrejtőzésre utalnak. Ehhez társul a Hegy válasz, illetve az V. oszlophoz tartozó Kicsinyítés különleges reakció. Utóbbi kettő magas megjelenése a kontrollcsoporthoz képest az önbizalom csökkent voltát jelzi az álláskeresőknél.

6. táblázat. A két csoportban szignifikáns eltérést mutató elrejtőzésre és kisebbségérzésre utaló jegyek a Rorschach-próbában

jegy	Álláskeresőök		KFSZ		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
Álarc I	0,46	0,72	0,20	0,53	0,43	<0,000
Amorf	1,13	1,29	0,59	0,95	0,49	<0,000
Hegy	0,57	0,82	0,22	0,52	0,53	<0,000
Ruha	2,09	1,94	1,07	1,40	0,62	<0,000
Kicsinyítés	2,99	2,38	2,31	2,19	0,30	<0,000

7. Gyakoriak a regresszióra utaló jegyek a teszt során adott válaszokban.

Kiemelkedően gyakrabban jelentek meg a munkát keresőknél a kontrollcsoporthoz képest azok az V. oszlopos különleges reakciók, amelyek a regresszióval hozhatók összefüggésbe: FH (figura és háttér egybeolvadása), Kettős lény, Kettőzés, Mese-reminiscencia, Ppt (Pars pro toto, azaz rész az egész helyett), Számreakció, Transzparencia, Válaszrontás.

7. táblázat. A két csoportban szignifikáns eltérést mutató regresszióra utaló V. oszlopos jegyek a Rorschach-próbában

jegy	Álláskeresőök		KFSZ		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
FH	0,57	0,81	0,27	0,60	0,43	<0,000
Kettős lény	0,29	0,64	0,13	0,43	0,30	<0,000
Kettőzés	0,26	0,50	0,13	0,38	0,30	<0,000

7. táblázat. *folyt.*

jegy	Álláskereső		KFSZ		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
Mese-reminiscencia	0,90	1,21	0,40	0,81	0,52	<0,000
Ppt	1,19	1,43	0,54	1,01	0,54	<0,000
Számreakció	0,26	0,53	0,11	0,35	0,34	<0,000
Transzparencia	0,35	0,63	0,14	0,44	0,41	<0,000
Válaszrontás	0,42	0,67	0,20	0,48	0,39	<0,000

8. A táblák felszólító jellegei alapján történt elemzésünk jól körvonalazta az álláskeresőket jellegetes vonásait.

Táblánkénti elemzésünk során megvizsgáltuk, hogy egy-egy élet- és személyiségterületen melyek a jellemző válaszok az álláskereső körében, amelyek szignifikánsan magasabb vagy alacsonyabb értékeket mutatnak a fájdalom szindrómás csoporthoz képest. Így is kirajzolódott az álláskereső erős törekvése a megfelelésre, a „jó megoldásokra”, amelyekkel megnövelhetik saját esélyeiket az áhított állás elnyerésére. A táblák 50%-a esetében jóval magasabb a nagy gyakoriságú (vulger) válaszok aránya a munkakeresőkénél, mint a kontrollcsoportnál. A két csoportban szignifikáns eltérést mutató jegyek magyarázata a Megbeszélés részben olvasható.

8. táblázat. A két csoportban szignifikáns eltérést mutató válaszok átlagértékei táblánkénti bontásban

jegy	KFSZ		SIM		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
<i>I. tábla – bemutatkozási helyzet</i>						
Anatómiai válasz	0,08	0,29	0,19	0,42	0,29	<0,000
Álarc I.	0,15	0,36	0,05	0,23	0,33	<0,000
Gzw	0,56	0,72	0,28	0,56	0,44	<0,000
nFFb+	0,06	0,25	0,12	0,34	0,22	<0,000
F+	1,33	1,13	0,92	0,89	0,42	<0,000
Kettőzés	0,11	0,32	0,05	0,24	0,21	<0,000
Kérdő reakció	0,02	0,16	0,08	0,30	0,29	<0,000
Válaszrontás	0,13	0,36	0,06	0,26	0,22	<0,000
Vulger 2	0,65	0,73	0,52	0,66	0,18	<0,002
Vulger 3	0,37	0,59	0,24	0,47	0,24	<0,000
<i>II. tábla – érzelmi differenciáltság</i>						
D	1,22	1,19	1,00	1,02	0,21	<0,001
Dzw	0,27	0,54	0,14	0,38	0,28	<0,000
Gzw	0,41	0,61	0,23	0,48	0,33	<0,000
F(Fb)+/-	0,08	0,29	0,02	0,17	0,27	<0,000
Md	0,18	0,42	0,08	0,29	0,30	<0,000
Vér	0,20	0,45	0,14	0,39	0,14	<0,014

8. táblázat. folyt.

jegy	KFSZ		SIM		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
<i>III. tábla – szociabilitás</i>						
Gzw	0,34	0,57	0,15	0,39	0,40	<0,000
kooperatív B+/-	0,03	0,17	0,01	0,09s	0,16	<0,015
BF+	0,17	0,42	0,08	0,32	0,22	<0,000
FFb+	0,38	0,55	0,21	0,44	0,35	<0,000
FHd+	0,09	0,31	0,01	0,13	0,38	<0,000
Obj.	0,41	0,58	0,33	0,52	0,14	<0,015
Ruha	0,40	0,60	0,24	0,48	0,30	<0,000
T	0,69	0,84	0,48	0,77	0,25	<0,000
Td	0,15	0,37	0,04	0,21	0,37	<0,000
Vulger 2	0,49	0,64	0,32	0,53	0,30	<0,000
Vulger 3	0,52	0,73	0,31	0,59	0,32	<0,000
<i>IV. tábla – autoritáshoz/apához való viszony</i>						
D	0,55	0,94	0,28	0,66	0,34	<0,000
FHd+	0,85	0,83	0,61	0,66	0,33	<0,000
HdF	0,17	0,45	0,07	0,27	0,30	<0,000
Nagyítás	0,39	0,56	0,30	0,50	0,18	<0,002
Színhívás	0,11	0,33	0,04	0,21	0,24	<0,000
<i>V. tábla – realitás</i>						
nFFb+	0,08	0,27	0,15	0,37	0,24	<0,000
Dd	0,26	0,60	0,06	0,29	0,48	<0,000
F+	1,34	1,06	0,95	0,82	0,42	<0,000
Orális	0,15	0,39	0,08	0,30	0,22	<0,000
Színhívás	0,29	0,49	0,17	0,40	0,28	<0,000
<i>VI. tábla – szexualitás</i>						
FHd+/-	0,55	0,73	0,29	0,52	0,42	<0,000
DGkonf	0,20	0,42	0,13	0,34	0,17	<0,005
Dd	0,16	0,47	0,06	0,28	0,27	<0,000
HdF	0,29	0,57	0,12	0,36	0,38	<0,000
Obj.	0,28	0,56	0,15	0,38	0,28	<0,000
Színhívás	0,17	0,44	0,06	0,24	0,35	<0,000
Zavar	0,14	0,36	0,27	0,46	0,31	<0,000
<i>VII. tábla – agresszióhoz/anyához való viszony</i>						
Architekt	0,07	0,27	0,01	0,13	0,30	<0,000
Dzw	0,14	0,41	0,05	0,22	0,32	<0,000
HdF	0,24	0,51	0,15	0,40	0,20	<0,001
M	0,44	0,61	0,35	0,52	0,16	<0,009
Md	0,27	0,55	0,17	0,42	0,20	<0,001
Kicsinyítés	0,30	0,50	0,44	0,64	0,25	<0,000
Vulger 2	0,17	0,40	0,08	0,27	0,29	<0,000

8. táblázat. folyt.

jegy	KFSZ		SIM		hatásmérték	szig.
	átlag	szórás	átlag	szórás		
<i>VIII. tábla – érzelmek</i>						
Gzw	0,29	0,62	0,10	0,32	0,42	<0,000
F(Fb)+/-	0,31	0,58	0,16	0,42	0,30	<0,000
Hegy	0,17	0,40	0,10	0,31	0,20	<0,001
Perszeveráció	0,02	0,19	0,09	0,32	0,28	<0,000
Vulger 1	0,97	0,47	0,85	0,43	0,27	<0,000
Vulger 2	0,23	0,46	0,15	0,36	0,21	<0,000
Medián utalás	0,15	0,38	0,09	0,31	0,17	<0,004

<i>IX. tábla – teljesítmény</i>						
Anatómiai válasz	0,16	0,44	0,30	0,54	0,30	<0,000
D	1,28	1,25	1,10	1,16	0,15	<0,010
Dd	0,19	0,49	0,08	0,32	0,29	<0,000
Gzw	0,26	0,51	0,12	0,37	0,31	<0,000
F+	0,55	0,79	0,31	0,58	0,35	<0,000
Md	0,14	0,42	0,07	0,29	0,20	<0,001
Obj.	0,25	0,52	0,18	0,45	0,16	<0,006
Táj	0,11	0,33	0,05	0,22	0,23	<0,000
Tör	0,14	0,36	0,07	0,27	0,21	<0,000
Távolítás	0,12	0,35	0,06	0,24	0,22	<0,000
zw	0,20	0,46	0,13	0,35	0,19	<0,002
Zavar	0,14	0,35	0,24	0,44	0,28	<0,000

<i>X. tábla – élettér/jövő</i>						
Gzw	0,24	0,51	0,10	0,32	0,37	<0,000
Md	0,16	0,42	0,09	0,31	0,21	<0,001
Szem	0,17	0,41	0,11	0,35	0,16	<0,005
Ennivaló	0,13	0,41	0,04	0,21	0,29	<0,000
Vulger 3	0,57	0,72	0,31	0,53	0,42	<0,000
Perszeveráció	0,02	0,17	0,09	0,32	0,31	<0,000
Távolítás	0,20	0,46	0,10	0,30	0,29	<0,000

MEGBESZÉLÉS

Először azokat az erős hatásokat elemezzük, amelyek a vizsgálati személyek számától függetlenül is magas bizonyossággal fennállnak, az „egészségesség” minőségi többletét képezve. Ezáltal a mintát alkotó személyek meghatározó jellemzőiként írhatók le a KFSZ betegcsoporttal való összehasonlításban.

A valóságpercepcióban mind az egészséges látásmód (G többlet), mind a valóságközeleli „földközeleli” részletek (D többlet) megragadása jellemző, noha a lelkiismereti típusú, belső konfliktus hordozása miatti feszültség befolyásolja a szemléletet és a gondolkodást (Gzw többlet). Mivel a Gzw jelentésében meghatározó a belső, lelki természetű, vívódást hordozó konfliktushelyzet, de ennek mibenlétét csak egyedi tesztelem-

zés adhatja meg, ezért jelen eredményeink csak a konfliktus hordozására hívhatják fel a figyelmet, mely esetleg összefügghet a munkanélküli létállapottal. Az észlelési formanívó mint mentális kontrolljegy valóságghűen nívtartó (F+ többlet).

Az énerő és önkontroll jegyek (B-k) szempontjából az erős hatású (v. sz.-ek számától függetlenül is erőteljes) mezőnyben csak a BF+ (állatmozgás, ez azonosítási törekvések hordozója) játszik nagy szerepet. Ez a mozgástípus az adolezcenseknél gyakori, akik még útkeresők az életben, és ez a mozgástípus jelentős háttérerőként szolgálja a primer B-k „feltöltését”, motivációs erőként szolgál. Ehhez az eredményhez hozzá kell kapcsolnunk, hogy az önkontroll és énerő jegyek szempontjából a kooperatív (együttműködő), szociálisan is érettséget jelző jegyek (kooperatív B-k) is erőteljesen magasabbak az álláskeresőknél, a magas formanívójú (B+) és kevésbé sikeres, de erőfeszítést jelző (B+/-) minőségi jegyek egyaránt. Ezért láthatjuk, hogy van énerő, önmegvalósításra törekvő szándék, amelyet a BF+ erők táplálhatnak.

Az érzelmi szabályozásban az érett, értelmileg kontrollált jegyek dominálnak (FFb+), azonban felleljük azokat a kevésbé uralt, érzelmileg szangvinikus, teátrális és robbanékony viselkedést tükröző jegyeket (FbF-ek) is, amelyek az erős érzelmi mozgósíthatóságot engedik feltételezni. Az affektív, szorongásos feszültségeket tükröző jegyekben is a szabályozható, intellektuálisan kontrollálásra képes jegyek (FHd+) jellemzők, ezek úgynevezett lelkiismereti jegyek is. Az énerő B-khez hasonlatosan itt is tükröződik a küzdelem, a kevésbé sikeres erőfeszítés a szorongások értelmi kontrolljának megtartásában (FHd+/-), és magas arányú azon jegyek száma, amelyek a katasztrofizáló gondolkodásmód, a helyzetekre vetített félelem tükrözői (HdF-ek).

A szociabilitás, az emberi kapcsolat igénye és az abban mutatkozó gátlásosság egyaránt megmutatkozik (M és Md egyaránt magas előfordulású), a magatartás szabályozását és realitáshoz igazítását szolgáló jegyek is a „normális” alkalmazkodóképesség mellett szólnak (T és Td magas arányú; a vulger tartalmak, a V1, V2 és V3 szintjén is magas gyakorisági értékeket mutatnak).

A vizsgált személyek a projektált tartalmak előfordulása szempontjából az ambíciózás erőteljes érvényesülését jelzik (magas arányú Obj. tartalom), rejtőzködni is igyekeznek, hogy jobb színben láttathassák magukat (magas Ruha tartalom). A Víz tartalom magas aránya az uretrális készségeket erősíti, utal a személyek könnyelműségi hajlamára, értékeik elherdálási készségére, bizonyos helyzeti állhatatlanságra és kitarthatásiányra.

Olyan viselkedési modellreakciót erősít meg a vizsgálat, amelyek a személyek elfogadottsági és szeretetszükségletét fejezik ki olyan helyzetekben is, ahol egyébként az érzelmeknek nincs szerves helye a situációban (Színhívások magas száma), valamint azt a lelki védekezésmódot érvényesítjük tetten, amelyben az egyén a helyzet fölé emelkedő módon, a problémát magától eltávolítva igyekszik felülkerekedni életének konfliktushelyzetein (Távolítás elaborációs jegy).

A további eredmények „közepes hatást” üzennek, mert erős szignifikanciák fennállása mellett a nagy számok is belejátszanak ezen eredmények megmutatkozásába.

A szignifikáns minőségi többletek a felfogásmód területén a kombinatív készségben (Gkomb), a jó megfigyelőképességben, apró részletekre is figyelő attitűdben (Dd), a szemlélet dinamizmusában (zw többlet), a helyzeti konfliktusra való érzékenységben és annak viselkedési kifejezésében (Dzw), valamint a szubjektívizált, önkényes és fe-

gyelmezetlen ítéletalkotásra való hajlamban (DGkonf) nyilvánulnak meg. Vélhetőleg ez az oka a formanívó, színvonal gyengülésének (F+/-).

A cselekvő aktivitásba átvitt szándékok terén sajátos, hogy az akarati töltés leblokkolása is jellemző, az aktivitást a belső gátlások lebénítják (Bsec mozgástípus, ennek egészen a sikertelen feloldásig haladó minősége is, mint Bsec-).

Az önkontroll és énerő háttérét, erőtarát képező szekunder B-k terén a fejlődési hierarchia minden eleme megjelenik mint „potenciális B”, így a Bklein, b, és az absztrakt B is, tehát van miből feltöltődnie a megvalósítást szolgáló B-knek. Csupán az különös, hogy a BF (azonosítási B) mint legfőbb jellemző jóval nagyobb hatóerőt képvisel az álláskeresőknél, mint a többi szekunder B, és ennek a közepes formanívóval is erős kapcsolódása van. Az egyébként adolezscenciában típusos, azonosítási objektet kereső fiatalra jellemző jegy az álláskeresők esetében valószínűleg leginkább magának a stabilitási helyzetet kereső magatartásnak feleltethető meg.

Az érzelmi minőségek szempontjából az érett, intellektuálisan jól szabályozott érzelmek (FFb+) mellett erősen társuló jegy az érzékenységi (F[Fb]+), sőt a szenzitív reagálásra utaló plusz-mínusz előjelű érzelmi minőség.

A tartalmi jegyek közül a rejtőzködési szándék (Álarc I, Amorf), a szorongás tartalmi jegyekben való megjelenése (Felhő, Füst, valamint a Deformálás különleges reakció), az egoszün-ton félelmek, kisebbségi érzések (Hegy), az önvád, bűntudat (Sacrum, Szem), a vágy önmaga jelentőségének kifejezésére (Ornamentika), az elvágyódás és gyengédségigény (Táj és Pflanze), a robbanékonysági feszültség (Explózió) és az elleneséges lelkiállapot (Tör) tartalmi emelkednek ki a projekciós mezőből.

A viselkedési modellreakciók sokfélesége az alkalmazkodási kísérletek útjait tükrözi. Az elaborációk a szorongások és érzelmek elidegenítési próbálkozását, a „szenvtelenítési” kísérleteket jelzik (Hd-utalás, Int. Fb, zw-utalás).

Ugyanakkor számos, a regresszív viselkedésre utaló jegy mutatkozott jellemzőnek: Szám reakció, Kettőzés, Válaszrontás, Figura-háttér összemosása, Zavar reakció. Ezek arra utalnak, hogy a viselkedés alkalmazkodási stabilitása kétes, pszichikai terhelésre az egyén színvonala saját nívója alá süllyedhet. Az infantilis jegyek, mint a Ppt, Mese-reminiscencia, Transzparencia, Kettős lény, arra hívják fel a figyelmet, hogy a személyiségben rejlő gyermeki vonások az adaptációt és érett magatartást kívánó helyzetekben megzavarhatják a normatartó viselkedést.

A sine morbo álláskeresők számára a Rorschach-táblák felszólító jellegükben rejtve is hordozzák a vizsgált személy törekvését a megfelelésre, a helyes, jó megoldásokra és ezeken át a pályázott állás elnyerésének esélynövelésére.

A bemutatkozási (I.) táblán a Gzw dominancia a helyzeti feszültséget tükrözi, a formanívó (F+ és a standard vulger válaszok) a megfelelési igyekezetet. Az Álarc I. válaszsűrűség a rejtőzködő attitűdöt (Nehogy kiderüljön valami!), a Kettőzés, Válaszrontás gyakorisága a helyzeti feszültség által okozott regressziót látatja. A KFSZ-ek „panaszkozó” bemutatkozásához képest a sine morbo álláskeresők nem adnak depresszív állapotra és betegségtudatra utaló (Anat., nFFb) és bizonytalanságot jelző (Kérdő reakció) jegyeket.

Az érzelmi differenciáltságot jelző (II. tábla) ingerhelyzetben a konkrét (D) szituatív feszültséget és a lelkiismereti dilemmákat hordozó (Dzw és Gzw) jegyek, valamint

az érzékenységet nehezen kezelő (F[Fb]+/-), a gátoltságot (Md) és félelmeket (Vér) kifejező állapotkép rajzolódik ki a magasabb gyakoriságú jegyek alapján.

Az énerő, szténikus kontroll helyzetében (III. tábla) az identitásfeszültséget és önazonossági éretlenséget képviselő Gzw válasz sűrűsége, az azonosítási feszültséget hordozó BF+ szekundér mozgásjegyek jellemzők. Van viszonylag fejlett szintű kooperatív B, de ezt meghaladja a BF-ok száma. Megjelenik az érzelmi-indulati-hangulati szabályozás magasabb szintű, intellektuálisan kontrollált formáinak képviselője (FFb+ és FHd+), az ambíciózitas (Obj. tartalom), az alkalmazkodó viselkedésre törekvés (T és Td tartalmak), konvenciókövetés (V2, V3), noha a védekező-rejtőzködő állapot is ki-világlik (Ruha tartalom magas aránya).

Az autoritás és apa felszólító ingerhelyzetében (IV. tábla) az álláskeresők erősen a helyzetre reagálnak (D), szorongással (HdF), kifejezett aggodalmakkal (FHd+), a helyzet túlértékelésével (Nagyítás) és az elfogadás szükségletének üzenetével (Színhívás). A munkainterjú és vizsgálat helyzetében a vizsgáló személy autoritásként jelenik meg, feltehetően erre reagálnak a jelöltek aggodalommal, félelemmel, a helyzet túlértékelésével (hasonlatosan a vizsgahelyzetekhez). Feltehető, hogy ez indítja az elfogadottsági igények (Színhívás) kifejezését.

A realitáshoz való alkalmazkodóképesség felszólító ingerhelyzetében (V. tábla) az előforduló nFFb+ jegyek száma kétszer kevesebb, mint a KFSZ-eknél, tehát nem a diszfória, depresszív levertség és borús hangulat üzenete jelenik meg, hanem a nívótartó és fegyelmzett percepció (F+ többletek), a pontosság, precizitás, aprólékosság (Dd többletek), és igen sajátos módon az a szükséglet, hogy jelenjen meg a másik fél részéről az elfogadás, rokonszenv kifejezése (Színhívás). Az Orális jegyek felszaporodása infantilis táplálási szükségletet tükröz, ennek mibenléte, értelme megfejtésre vár.

A szexualitás hívó ingerhelyzetében (VI. tábla) felére csökken a válaszindító Zavar jegyek száma a KFSZ-ekéhez képest, fesztelenebb a válaszadás. Megjelenik viszont a szorongás, félelem, utóbbinak félig-meddig szintű feldolgozottsága (HdF és FHd+/-). Részletekbe menő az érdeklődés (Dd-k növekedése), ambicionálják a v. sz.-ek a témával foglalkozást (Obj. válasz növekedése), és a gondolkodás, az asszociatív folyamat fegyelmzettlenné válik, infantilizálódik (DGkonf szint növekedése). Az előzőekben már jelzett elfogadási és szeretetigény is megjelenik, kifejezésre jut (Színhívás).

Az agresszivitás, valamint feminitás hívóhelyzetében (VII. tábla) erőteljesen lecsökken az antropomorfizáció, nem az állatválaszok, hanem az ember- (M) válaszok dominálnak az álláskeresőknél, és nem reagálnak kisebbségi érzésekkel, önleértékeléssel (Kicsinyítések száma szignifikánsan kevesebb). Dominálnak viszont az emberi kapcsolatokban (M, Md) való helyzeti meghatározók, a szituatív frusztráció, harag, düh kifejezői (Dzw), a helyzethez kötődő szorongás, mint szituatív félelem (HdF többlet és M, Md felszaporodása). Jelentkezik a védelem és biztonság keresése (Architekt tartalom), a közvéleményi szabályozás fontosságának érzése (V2 erősen gyakoribb). Mindez a konformizmus attitűdjét tükrözi.

Az érzelem hívóhelyzetében (VIII. tábla) megdöbbenő, hogy ötször kevesebb a perszeveráció előfordulása, nem tapadnak bele és nem ragadnak le a témánál, miközben erőteljes üzenetként fogható fel az ehelyütt sajátos jelentésként ismeretes „paradox érzelmi reakció” Gzw-s jegye. Azt bizonyítja, hogy a személy akarata ellenére, spontán reagálásaiban gyötri a partnerét, miközben úgy véli, hogy szeretetet ad neki.

Ez az önismereti vakfoltos jellegzetesség sértődékeny, érzékenykedő emóciókat aktívál (F[Fb]+/- telítődés). Feltűnik a kisebbségi érzés (Hegy tartalom), a merev, szabálytartónak mutató attitűd (V1 és V2 felszaporodása), a problémák elmosásának törekvése (Víz) és a biztonságkeresés (Medián-utalások sora).

A legkritikusabb a munkához való viszonyt jelző tábla, ez a IX-es: teljesítmény, munkaképesség, aktivitás, elhatározott cselekvésre való képesség hívó ingerhelyzete. Közel feleannyi indító Zavar jegy fordul elő, mint a KFSZ-eknél, és szintén feleannyi „betegségűzenő” Anatómia választartalom. Ez utóbbi arra utal, hogy a vizsgált személy önmagát nem értékeli le, mint a betegek, nem érzi magát alkalmatlannak és nem menekül betegszerepbe, amikor az a kérdés: mit jelent neked az életben a munka, a teljesítmény, a siker? Felfokozódik a részletekbe merülő valóságvizsgálat (D, Dd szaporulat), a konfliktus és indulati feszültségjelzés (Gzw és zw-k, Tör tartalmak). Erőfeszítést látunk a nívó bizonyítására (F+ növekedése), az ambíciók tükrözésére (Obj. tartalom növekedése), a nárcisztikus önreflexiók megjelenítésére (Táj válaszok). Kifejezésre jutnak viszont a kapcsolati gátlások (Md növekedése), a konkrétól eltávolodó, a helyzetten felemelkedni kívánó feszültségelhárító törekvések (Távolítás különleges reakció).

Milyen az életérzése (X. tábla) annak, aki munkanélküli és álláskereső? A betegekkel szemben közel ötödére esik vissza a ruminatív, perszeveratív, „rágódást kifejező” jegy (Perszeveráció), viszont az életérzésben magas feszültségi szint, elégedetlenség (Gzw), kapcsolati gátoltság miatti aggodalom (Md) és gyanakvó viszonyulás mutatkozik (Szem tartalmak növekedése). A közvéleményi konvenciók hatalma növekszik az életvezetésben (V3 felszaporodása). Az orális önvigasztalásban és hedonista élvezetekben való feszültségcsökkentés jegyei erőteljesek (Ennivaló tartalmak növekedése), és a személyiség igyekszik a fájó és feszültségokozó helyzetek fölé emelkedő, szenttelenítő, távolító védekezéssel (Távolítás különleges reakció) segíteni a negatív életérzések csökkentését.

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KITEKINTÉS

Munkánkban a sine morbo álláskereső komplex személyiségvizsgálatával célunk volt annak a sajátos, munkanélküliség okozta személyiségváltozásnak a vizsgálata, amelyben a személyek alkalmasak és készek a munkára, kereső aktivitásuk töretlen, mégis, átmenetileg elszenvedik e téren a hiány és űr szituatív-reaktív állapotát. Kontrollként olyan, kényszerűségből, a krónikus betegségük miatt munkaképtelen személyeket vizsgáltunk, akiknél a munkára vonatkozó vágyakat és keresést objektíve akadályozza az erre vonatkozó képtelenség. Hipotézisek helyett kérdéseink a sine morbo állapotban jellemző tartós személyiségjegyekre, továbbá az átmeneti állapot által előidézett szituatív, helyzeti személyiségváltozásokra irányultak, egybevetve a tartósan korlátozottak jellemzőivel. A vizsgált csoportok közti különbségeket a Rorschach projektív vizsgálat soktényezős (percepció, gondolkodás, motiváció, magatartás, érzelmi élet, aktivitás, kontrollképesség, életérzések stb.) feldolgozásából detektáltuk. Megállapíthattuk, hogy a sine morbo álláskereső személyiségére az énerő és kontrollfunkciók épsége, ambíciózitas, motivációs aktivitás, érzelmi mozgósíthatóság, erőfeszítésre való képesség, küzdőképesség, egyfajta „edzettségi” állapot jellemző. Ezek, mint stabil vonások, megtartó erőrendszernek tekinthetők. Személyiségük sajátosan ugyanazokat a

feszültségjegyeket hordozzák, mint a pályakereső adolezcenseké. Mégis, olyan szituatív állapotjellemzőkkel vannak megterhelve, mint a bizonytalansági életérzés, a konfliktusérzékenység, a szenzitivitás, a szorongások értelmi eszközzel való szabályozásának gyengesége, szubjektív gondolkodás, önértékelési bizonytalanság (kisebbségi érzések), rejtőzködési tendenciák, regresszióra való készség, elfogadottsági igény, valamint szenvtelenítő, érzéketlenítő és távolító feszültségfeldolgozási hajlam. Hedonista, orális önvigasztalási jellemzőket is találtunk. Jelen vizsgálatnak a rehabilitációban felhasználható pozitív eredménye, hogy a jövőben a sine morbók „edzetségi” konstellációjában fellelhető pozitív jellemzőket a krónikus betegek rehabilitációjában segítő intervencióként használhatjuk fel.

IRODALOM

- Bagdy E. (1995). Promotion of development in professional personality within the university. *Acta Psychologica Debreceniensis*, 18, 5–11.
- Béres R. (2012). A munkanélküliség lélektani háttere – az újrakezdés esélye vagy a megrekedés veszélye? *Metszetek*, 2012/4.–2013/1. 181–202. Letöltve: 2020. 01. 01., http://metszetek.uni-deb.hu/files/2013_1_11.pdf
- Borgen, W. A., & Amundson, N. E. (1984). *The Experience of Unemployment: Implications for Counseling the Unemployed*. Kanada: Nelson.
- Calvo-Salguero, A., Martínez-de-Lecea, J. M. S., & Del Carmen Aguilar-Luzón, M. (2012). Gender and work–family conflict: Testing the rational model and the gender role expectations model in the Spanish cultural context. *International Journal of Psychology*, 47(2), 118–132.
- Cinamon, R. G., & Rich, Y. (2002). Gender differences in the importance of work and family roles: Implications for work–family conflict. *Sex roles*, 47(11–12), 531–541.
- Császár-Nagy, N., Lovas, É., Takács, Sz., & Nagy, Zs. (2020). A krónikus fájdalom szindrómában szenvedő beteg személyiségjellemzőinek elemzése, különös tekintettel az énerő, ön-szabályozó és intrapszichés kontrollrendszer vizsgálatára. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 75(1), 103–126.
- Gray, S. (2013). *Super Secrets of the Successful Jobseeker: Everything you need to know about finding a job in difficult times*. Great Britain: Harriman House Ltd.
- Hajduska M. (2012). *Krízislélektan*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Karácsony S. (1991). *Ifjúság és hivatás*. Budapest: Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya.
- Karácsony S. (2003). *Magyarság és nevelés. Válogatott tanulmányok*. Budapest: Áron Kiadó.
- Kopp M., & Skrabski Á. (2009). Miért halnak meg idő előtt a magyar férfiak? *Neuropsychopharmacologia Hungarica*, 11(3), 141–149.
- Kopp M., Skrabski Á., László, K. D., & Janszky I. (2011). Gender patterns of socioeconomic differences in premature mortality: Follow-up of the Hungarian epidemiological panel. *International Journal of Behavioral Medicine*, 18(1), 22–34.
- Leana, C. R., & Feldman, D. C. (1991). Gender differences in responses to unemployment. *Journal of Vocational Behavior*, 38(1), 65–77.
- Makra E., Farkas D., & Orosz G. (2012). A munka-család konfliktus kérdőív magyar validálása és a munka-család egyensúlyra ható tényezők. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 67(3), 491–518.
- Searls, D. (2018). *Rorschach. A tintaoltteszt és az észlelés rejtélyei*. Budapest: HVG Könyvek.
- Susánszky A., Susánszky É., Balog P., & Kopp M. (2010). A házastársi stressz prediktorai férfiak körében. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 11(4), 391–404.
- Székely M., & Hunyadi Gy. (2003). *Gazdaságpszichológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Takács Sz., & Smohai M. (2014). Sportpszichológiai eszközök a munkanélküliség kezelésében. *Munkaügyi Szemle*, 2014/6, 81–85.

APPLYING THE RORSCHACH TEST TO ANALYSE THE PERSONALITY,
CAPACITY AND STATUS OF “SINE MORBO” INDIVIDUALS FOLLOWING
UNEMPLOYMENT-INDUCED CHANGES IN THEIR EXISTENTIAL SITUATION

NAGY, ZSÓFIA – LOVAS, ÉVA – TAKÁCS, SZABOLCS – CSÁSZÁR-NAGY, NOÉMI

Background: Unemployment can have a variety of causes. For this study, we examined the situation of “sine morbo” individuals who are searching for a new job due to temporary unemployment. In a world that is constantly changing and demands the capacity of flexible adaptation, it is important to assess how a temporary state of unemployment impacts the personality of the affected individuals.

Objective: Our work was driven by an effort to investigate personality changes that occur and can be detected as a result of the experience of temporary unemployment and the need to look for a job. We aimed to explore those personality forces and abilities that, while keeping individuals in the “sine morbo” state, enable them to make an effort to find employment and mobilise their coping abilities. We also explored the situational changes resulting from unemployment-induced insecurity, which may adversely affect an individual’s job search prospects.

Method: Rorschach Complex Personality Examination, mapping basic personality information areas / perception, coping abilities, control functions, emotional life, behavioural control, behavioural model reactions, etc.

Test sample: 599 jobseekers as well as 531 non-jobseekers who are unable to work due to chronic illness. The control subjects are patients with chronic pain syndrome.

Results: The situation of fighting against job loss is characterised by increased self-efficacy, motivational activity and strong emotional mobilisation. Emotional control is reflective of a sense of equilibrium, and the mental control abilities of people suffering from anxiety are therefore weaker. Strong ambition, but the attitude of hiding of weakness and a higher level of sensibility are typical for the temporary job seekers. The subjects exhibit target-driven activity and seek to preventive copings and distancing themselves from the problem, dispassionate attitude”, or “attempts at rationalising the situation”. The intellectual means for treating the growing sense of insecurity and lack of self-esteem are weak, as subjective thinking takes hold. The subjects’ behavioural control remains adaptive, they do not exhibit strong rumination, complaining or self-pity, and only have a low rate on catastrophising scale.

Conclusion: In contrast with the control subjects, who are severely impaired and / or limited in their work motivation, the “sine morbo” jobseekers are characterised by their ability to maintain self-efficacy, perseverance, motivation and ambition. This ability is the balancing pillar of personality, and psychological-state variables that are considered to be unfavourable are thus mirrors of temporary regression. Individuals who are permanently unable to work for health reasons should therefore be offered teaching to “train” their positive motivation and control functions. This could be a basic requirement of their rehabilitation.

Keywords: unemployment, jobseekers, Rorschach test

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)